

Kring voor Heemkunde Berchem vzw

Geprivilegieerde vereniging van het district Berchem 2006-2010

Driemaandelijks: april - mei - juni 2010

Jaargang 18 - nummer 102

België-Belgique

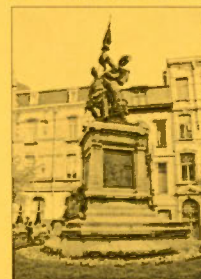
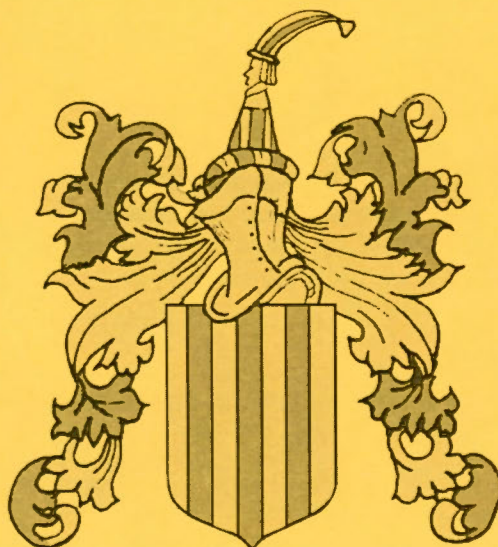
P.B.

Berchem 1

8/4384

Heemtenberg

© 03/2010 - lay-out van de cover door Paul Gysen

Verantwoordelijke uitgever: Walter Backx

Delescusestraat 110 - 2600 Berchem

Afgiftekantoor: Berchem 1 - P.206435

HEEMTENBERG

Driemaandelijks tijdschrift van de
KRING VOOR HEEMKUNDE BERCHEM VZW

Raad van bestuur:

Erevoorzitter	René Goossens
Voorzitter	Walter Gysen
Ondervoorzitter	Kris Reymer
Penningmeester	Frans Bertels
Secretaris	Jos Van der Heyden

Raadsleden: Hugo Belmans, Paul Gysen, René Lamagie,
Nicole Peeters, Chris Van der Snickt

Redactie Heemtenberg: Walter Backx, Rita Jacobs, Chris Van
der Snickt

Tijdelijke redactie-assistent: Kris Reymer

Mail-adres:

walter.backx@belgacom.net

Secretariaat: Jos Van der Heyden,

e-mail: jos.vdheyden@scarlet.be

De Villegasstraat 25 – 2600 Berchem tel. 03 239 41 78

Internet: www.heemkundeberchem.be

Lidgelden of Steun aan onze Kring
Familiaal lidmaatschap: 10 Euro per jaar
Steunend lid: 15 Euro—Erelid: 30 Euro
Bankrekening: 068-0712200-53
ten name van Kring voor Heemkunde Berchem

ZOLDERMUSEUM "SCHALIENHOEVE"

Open elk tweede en vierde zondag van de maand
Van 14.00 tot 17.00 uur

Bezoek groepen mogelijk—aanvraag via tel. 03 230 82 90

Noot van de redactie:

Elke auteur blijft verantwoordelijk voor zijn eigen tekst

April-mei-juni 2010

jaargang 17 nr. 102

HEEMTENBERG

Driemaandelijkse uitgave van de
KRING VOOR HEEMKUNDE
BERCHEMvzw

Gesticht in mei 1962

INLEIDING

Na de moeilijke geboorte van Heemtenberg nr. 101, bieden wij u weer een goed gevuld en gevarieerd nummer van 'Heemtenberg' 102

-We beginnen wel met twee droevige berichten. Wij hebben afscheid moeten nemen van exvoorzitter Olga Lefeber en onze secretaris Luc Van Hees. Walter Gysen maakte een 'In Memoriam'.

-Verder in het "Kring-Leven" is er nog goed nieuws van onze penningmeester en een verslag over de 'Nacht van de Geschiedenis' van Kris Reymer. In ons museum kunt u dan weer een bezoek brengen aan onze thematentoonstelling over het 'vervoer'

-Enkele jaren geleden kregen wij van ons lid Siegfried Vermeiren en zijn echtgenote, een zonderling voorwerp voor ons museum. Een toestel om de zeis te slijpen, De boeren spraken van de 'zeis haren' Hugo Lambrechts heeft er een studie van gemaakt en zal u duidelijk maken hoe en waar dit vooral gebruikt werd.

-Van Frans Van den Bogaert en Agnes Vercruysse kregen wij een oud liederboekje, dat hij ergens op een rommelmarkt gevonden had. Wie heeft er ooit van deze 'Berchemse Zangavonden' gehoord.

-Alex Elaut beschrijft dan weer een huis met een trapgeveltje uit de Waterfordstraat, we zijn er misschien allemaal wel eens voorbij gelopen.

-Ook over de heldendaden van 'Berchemsport' blijven wij schrijven, dank zij het archief en de bijdragen van Jos Vandermaelen.

-John Truys heeft nog een tekst ingezonden over het Atheneum van Berchem.

En zoals gebruikelijk hebben wij in het archief van Chris Van der Snickt nog enkele vergelijkende foto's gevonden, voor de rubriek 'Vroeger en Nu'.

Voortaan om de drie maanden brengen wij wat Berchems leesgenot.

Kris Reymer

HEEM – KRING – LEVEN

. GOEDNIEUWS VAN DE PENNINGMEESTER

In ons vorig nummer van Heemtenberg hebben we ons verontschuldigd voor de periode dat u geen tijdschrift van ons hebt ontvangen.

Inmiddels hebben we een nieuwe redactieraad samengesteld en hopen we dat Heemtenberg nu terug regelmatig bij u in de bus zal vallen.

Wel hebben we besloten om de nieuwe medewerkers minder te belasten en ons tijdschrift in de toekomst niet meer om de 2 maanden maar om de 3 maanden te laten verschijnen.

We vinden dat U daarvoor recht hebt op een éénmalige compensatie en zullen U daarom geen lidgeld vragen in juni e.k. maar in december voor het ganse jaar 2011.

We denken op uw begrip te mogen rekenen.

De penningmeester, Frans Bertels.

2010 is reeds verschillende maanden oud en na een tamelijke lange winterperiode met ijs en sneeuw kunnen we, nu de lentezon weer verschijnt, onze werking met volle moed terug opnemen.

Dit wil echter niet zeggen dat onze werking heeft stilgelegen. Elke dinsdagvoormiddag wordt ons archief onder handen genomen en stilaan zullen we genoodzaakt zijn alles op computer te inventariseren. Hiervoor volgen sommige leden regelmatig cursussen die ingericht worden door Heemkunde gouv Antwerpen en die veel succes kennen. Op de gouvday van Antwerpen die plaats had op zaterdag 20 maart 2010 werden tijdens de kwartierbesprekingen de lokaalperikelen van de heemkundige kringen van de metropool besproken.

De meeste kringen kregen, voor de fusie, lokalen toegewezen van hun vroegere gemeentebesturen tegen een symbolische frank en ook de energiekosten kwamen voor rekening van het openbaar bestuur.

Na de fusie werd deze regeling overgenomen maar nu Antwerpen geld nodig heeft krijgen deze kringen rekeningen voorgeschiedeld voor kosten vanaf 2005. Rekeningen die voor deze kringen niet betaalbaar zijn.

Indien echter een museum kan bewijzen dat het zich bezig houdt met de heemkunde van de eigen gemeente of district, zouden deze

rekeningen kunnen gemilderd worden. Ook wij zullen ons museum meer moeten aanpassen op onze Berchemse heemkunde.

Tijdens de heemkunde-zondagen van 6, 13 en 20 juni 2010 wordt gezocht naar een samenwerkingsverband tussen verschillende heemkundige musea.

Onder de titel "vervoer" zullen de musea één aspect van "vervoer" belichten, dit in overleg met de gouv, zodat de bezoekers tijdens één van de drie zondagen één of meer musea kan bezoeken. Onder deze titel kunnen, door de eeuwen heen, verschillende wijzen van vervoer belicht worden. Gemeenten die op hun grondgebied over waterwegen beschikken kunnen het vervoer per schip belichten, anderen kunnen vervoer per spoor of op de baan onder hun hoede nemen.

Daar ons bestuurslid Chris Van der Snickt een verzamelaar is van auto's, zowel personen- als vrachtwagens, en hierover ook een flinke documentatie heeft, lag het voor de hand dat vervoer langs de baan op onze lijst stond.

Het museum zal open zijn op zondag 13 juni 2010 van 14 tot 17 uur en kan gecombineerd worden met een bezoek aan andere heemkundige musea uit de buurt. Traditiegetrouw zal deze tentoonstelling ook verder gezet worden tijdens de maand juli 2010.

Het district plant in oktober/november 2010 opnieuw een "de Merodeviering". Het blijkt de bedoeling om dergelijke vieringen elke vijf jaar in te richten. We begrijpen wel dat de viering in 2005 belangrijk was, omdat het precies 100 jaar geleden was dat het standbeeld werd ingehuldigd. Waarom echter vijfjaarlijkse feesten moeten ingericht worden blijft ons een raadsel. Zal in 2015 onder een ander districtcollege ook nog een "de Merodefeest" ingericht worden?

We hoorden al dat van de culturele sector van ons district weinig enthousiasme te vinden is voor deze vieringen.

Als kring voor heemkunde Berchem zijn we echter verplicht om aan deze viering mee te werken. We bezitten genoeg waardevolle zaken die aan de Merode herinneren en die reeds te vinden waren in de tentoonstelling van 2005.

In het verleden is gebleken dat samenwerking tussen het district en onze kring vruchten afwierp. In het belang van alle Berchemnaren moeten we ons heemkundig erfgoed ontdekken, goed bewaren en de belangstelling hiervoor door de Berchemse bevolking laten ontstaan.

Walter Gysen
Voorzitter

NACHT VAN DE GESCHIEDENIS

Georganiseerd door het Davidsfonds en de Kring voor Heemkunde.

Op woensdag 23 maart werden 24 bezoekers verwelkomd aan de ingang van de begraafplaats. Anne-Mie Havermans van Epitaaf was onze uitgelezen gids, zij heeft de groep meer dan 2 uur rond geleid tussen oude grafzerken van belangrijke Berchemse personen. Overals wist zij interessante zaken te vertellen over het grafmonument en de personen die er begraven lagen.

Na het bezoek werden alle mensen verwacht in het restaurant 'De Wingerd' voor een koffiemaaltijd (zoals ook bij een begrafenis)

Rond 18 uur vertrokken de deelnemers naar het Zoldermuseum van de Berchemse Heemkring, waar ze konden kennismaken met de rijke verzameling van overlijdensprentjes, foto's van begrafenissen, kazuifels en andere religieuze voorwerpen.

Het was echt een zeer gevulde 'funerair-erfgoed-dag'. Boeiend en leerzaam!

Foto's Robert Mol

MUSEUM NIEUWS BEZOEK ONZE THEMA-TENTOONSTELLING

In het kader van de Heemkundige actie rond "Vervoer" tijdens de maand juni, hebben verschillende

Heemkringen een onderwerp gekozen dat past in deze actie rond vervoer. Wij hebben gekozen voor de automobiel industrie, met

vooral aandacht voor Berchem en 'MINERVA' en 'SAVA'. Twee verdwenen activiteiten van de Berchemse automobiel industrie.

Chris van der Snickt, bewonderaar en verwoed verzamelaar van Minerva en Sava, noteert: Begin maart 2010 zag ik op het 'Antwerp classic salon' in het Bouwcentrum, voor de eerste keer een van de twee overgebleven Sava-auto's "Made in Belgium" Een echt radiator embleem van Sava bezit ik reeds een dertigtal jaren.

Bezoek deze tentoonstelling in ons "Zoldermuseum" op
zondag 11 en 25 april – 9 en 23 mei – 13 en 27 juni 2010
telkens tussen 14 en 17 u.

In Memoriam

Olga Lefeber

07 februari 1929 - 15 maart 2010

Op 18 maart 2010 vernamen we het overlijden op 15 maart 2010 van Olga Lefeber, gewezen voorzitter van onze kring.

Verschillende jaren nam zij onder het voorzitterschap van Armand Van Kerckhoven het ondervoorzitterschap voor haar rekening.

Als schepen voor burgerlijke stand en feesten van de gemeente Berchem, was ik als gemeentebediende werkzaam op dit bureau en werkten wij samen met Karel Nicolaï aan de uitwerking van de Berchemse feestelijkheden. Wij herinneren ons nog de groots opgezette "Guldensporen-vieringen" en "Berchem musiceert" in het ondertussen verdwenen "Alpheusdal".

Zij lag ook aan de basis van de oprichting van het "Berchems Feestcomité" en het "Reuzenfonds Berchem vzw." Speciaal het "Reuzenfonds" had een meer heemkundige betekenis. Zo ontstond de Berchemse reus "De Slijkschepper" waarvan het hoofd en de handen nog bewaard blijven in ons zoldermuseum "Schaliënhoeve".

Later evolueerde de werking ongewild in een meer carnavalsgebeuren, wat echter niet de oorspronkelijke bedoeling was. Toch resulteerde dat in de jaarlijkse Berchemse carnavalstoeten en de verkiezing van een Berchemse prins carnaval. We kregen daarom ook veel verplichtingen en onze Berchemse reus vroeg heel wat mankracht en vervoer zodat we stilaan onze reus in Berchem lieten en hij alleen nog mocht meelopen in de stoet ter gelegenheid van de jaarlijkse opening van de braderij. Als schepen voor feesten stond zij er ook op dat de jaarlijkse "Berchem

Marathon" kon doorgaan en ook de "Berchem Jumping" nog enkele jaren kon plaatshebben. Allerlei activiteiten ontstaan tijdens de vorige legislatuur, bleven door haar toedoen doorlopen onder het laatste schepencollege van het autonome Berchem.

Na de fusie in 1983 was Olga niet meer werkzaam op het plaatselijke vlak maar werd zij federaal volksvertegenwoordiger. Na het ontslag van Armand Van Kerckhoven en zijn aanstelling tot erevoorzitter werd zij geroepen om de taak van voorzitter op haar te nemen.

Wat zij dan ook met veel allure deed. Zij werd hierin geruggesteund door haar echtgenoot Camiel De Bruyne. Tijdens haar voorzitterschap kreeg zij te maken op enkele dagen tijd met het wegvallen van zowel Armand Van Kerckhoven en de drijvende kracht conservator Karel Nicolaï. Zij zorgde echter voor de nodige opvolging en zo kwamen Frans Bertels, Walter Berghs en ikzelf het bestuur vergroten.

Na het overlijden van haar echtgenoot gaf Olga na enige tijd haar ontslag als voorzitter, ook om persoonlijke gezondheidsredenen om na een druk leven de rust op te zoeken en herinneringen boven te halen. Zij vond dit in het monasterium Mariakluizen te Brakel-Zegelgem. Eerst hielden beslommeringen haar nog te Berchem maar later kon zij zich helemaal terugvinden als zuster van de Kleine Apostolische Oud-Katholieke kerk van België.

Op 8 maart 2010 kreeg zij een hartinfarct waarvan zij na een operatief ingrijpen flink herstelde, maar een verkalkte hartklep werd haar op 15 maart fataal. Zij overleed in de kliniek te Zottegem op 81-jarige leeftijd.

Spijtig genoeg kon wegens het te laat toekomen van het overlijdensbericht niemand van ons bestuur de begrafenisplechtigheid bijwonen. Er werd wel aan de kloostergemeenschap een schrijven met medeleven bezorgd.

Olga Lefeber was als ondervoorzitter en later als voorzitter zeer gedreven in de werking van onze Kring voor Heemkunde Berchem. Zij zal steeds herdacht worden als spil in onze verdere werking.

Walter Gysen
Voorzitter

In Memoriam

Luc Van Hees

14 juli 1943 - 24 maart 2010

Op 24 maart 2010 overleed Luc Van Hees na een slepende ziekte.

Ongeveer drie jaar geleden werd Luc Van Hees bestuurslid van onze kring.

We leerden Luc kennen als een rustige man, die niet hoog van de toren blies maar waaraan je gerust een taak kon toevertrouwen die hij ten volle naar behoren wist uit te voeren. Zo was hij namens onze kring werkzaam in "t Grafzerkje" op het kerkhof te Berchem. Hij had tot taak het funerair erfgoed van ons district in kaart te brengen en te inventariseren.

Toen de plaats van secretaris vrijkwam was elk bestuurslid ervan overtuigd dat Luc de geschikte man voor deze functie was. Hij nam deze functie slechts aan nadat de ganse raad van bestuur eenstemmig akkoord was en nadat ik hem verzekerd had hem als gewezen secretaris bij te staan.

Ook hier stelde hij zich niet grootsprakelijk op maar was het hem te doen om degelijk werk af te leveren. Zoals het in elke vereniging zou moeten zijn, was er regelmatig overleg tussen secretaris en voorzitter. Hij wist zelfs enige vernieuwing in de maandelijkse agenda te brengen.

Buiten zijn taak als secretaris schreef hij ook verschillende artikels voor ons ledenblad "Heemtenberg", en was hij meermaals actief in de Sint-Willibrorduskerk zeker tijdens de openstelling van "Open Kerken".

Ik zie hem nog steeds voor mij toen hij tijdens de algemene ledenvergadering het jaarverslag voorbracht. Het was niet het droog aflezen ervan maar het doceren ervan. Luc kon het niet wegsteken dat hij werkzaam was geweest in het onderwijs. Hij was waarschijnlijk een fijne leraar, waarvan ik graag les had gekregen.

Toen hij, ongeveer een jaar geleden, ziek werd, probeerde hij nog zoveel mogelijk zijn taak naar behoren te vervullen. Hij werd daarin gehinderd door opnames in het ziekenhuis voor medische behandelingen. Onze contacten verliepen vooral telefonisch maar de laatste tijd meer per e-mail omdat zijn stem het meestal liet afweten en hij daarom geen lange telefoongesprekken meer kon voeren.

Stilaan ging zijn gezondheidstoestand echter achteruit en hij was zich hier zeker van bewust want tijdens de laatste bestuursvergadering kondigde hij met spijt zijn ontslag aan en wees ons erop dat de maatschappelijke zetel niet meer op zijn adres kon blijven maar moest aangepast worden. Mijn e-mails aan hem eindigden steeds met de woorden "veel moed" omdat de woorden "spoedig herstel" in zijn omstandigheden misplaatst waren.

Tot op het laatst wou hij zijn taak als secretaris degelijk uitvoeren. Zelf gaf hij zijn dochter de opdracht ons de nodige documenten voor de laatste vergadering te bezorgen.

Onze vergadering van 26 maart 2010 ging dan ook van start met een moment van ingetogen herdenken van Luc.

De plechtige uitvaart van Luc op woensdag 31 maart 2010 was schitterend door haar eenvoud, echt zoals Luc het zou gewild hebben.

Zeker het bezinningswoord door prof. Rik Torfs gaf ons een beeld zoals we Luc gekend hebben, eenvoudig maar plichtsvol.

Het was een voorrecht om niet alleen Luc te kennen maar ook om met hem samen te werken.

Luc zullen we herinneren als een volwaardig secretaris die zijn stempel op onze Berchemse Heemkunde gedrukt heeft.

Walter Gysen
voorzitter

HET HAREN VAN DE ZEIS

Hugo Lambrechts-Augustijns

In de oudheid werd het graan gemaaid met een sikkel, later met een 'zicht'¹ en pikhaak. Een zicht houdt zowat het midden tussen een sikkel en een zeis. Een sikkel en een zicht worden met één hand gehanteerd, terwijl men voor de zeis beide handen nodig heeft. Bij het gebruik van de zicht houdt men de pikhaak of mathaak in de vrije hand om het graan te verzamelen tot een schoof of garf. De pikhaak wordt gevormd door een houten handvat van ongeveer 60 centimeter lang met loodrecht daarop een haak van ongeveer 15 centimeter. De steel en het handvat van een zicht heten samen de 'werft', dat gemaakt wordt uit een speciaal gevormd stuk hout. De lengte van een werft van een zicht is ongeveer de helft van de steel van een zeis.

Het woord 'sikkel' (vroeger een *sekele* of *sickele*), het woord 'zeis' (vroeger een *seisene*) en de 'zicht' (vroeger *sichte*) werden ontleend aan het Latijnse *secula* en de Germaanse afleiding van de stam 'seg' wat 'snijden' betekent.

Een zicht met pikhaak

Verjaardag Arbeidsleger 1943

Haargetouw Rijkeworsel

Mogelijk was de zeis al bekend vóór de tijd van de Romeinen, maar vooral in de middeleeuwen kwam het werktuig in gebruik. We herkennen de zeis bij de bedrijvigheden die werden afgebeeld op de beroemde miniatures van *'Les Très Riches Heures du Duc*

¹ Een *sichte*, *zichte*, *sicht*, in het Nederlands een *zicht*. 'Dat moet veer van my wesen, dat de mijn sichte in eens anders coorn soude slaen', Bernard van Breidenbach, 1488.

de Berry', gekonterfeit rond 1410 door de gebroeders van Limburg².

Uiteraard werkt de zeis het beste als het mes vlijmscherp is. In tegenstelling tot het scherp van beitels en andere messen door middel van een slijpsteen, wordt het mes van een zeis gescherpt door het te 'haren'³ met een hamer op een 'haarspit' of aambeeld. Vandaar komt de benaming dat een bepaald snijvlak *haarscherp* is. Het snijvlak van het ongeharde maaiblad van hoge ijzerkwaliteit wordt langs de rand naar buiten gedreven, zodat een dunne vlijmscherpe rand ontstaat. Dit hameren of koudsmeden vereist een goede vakkennis. Na het maaien van een baan, ook 'zwad'⁴ genoemd, wordt het snijvlak van het blad nog wat bijgescherpt met een 'strekel'⁵. Dit is een plat silexsteentje waarmee men lange zwaaiende bewegingen maakt vanaf de steelkant naar de punt toe.

In functie van waar men moet maaien gebruikt men verschillende maaibladeren. Voor nauwkeurig maaien, bijvoorbeeld in een boomgaard, gebruikt men een maaiblad van ongeveer 30 centimeter, terwijl voor grotere vlakken men tot meer dan 60 centimeter neemt.

Bij het doodgaan wordt dikwijls de symbolische voorstelling van 'de man met de zeis' of 'Pietje de Dood' gebruikt. Ook Chronos en Vadertje Tijd worden afgebeeld met een zeis en een zandloper. Niet alleen in Europa worden jaarlijks kampioenschappen gehouden in het maaien met de zeis, maar ook in onze Kempen worden deze wedstrijden gekoppeld aan een boeiend volksfeest. Een tiental jaar geleden woonde ik zulk een evenement bij in Gierle.

² Dit manuscript bevindt zich in het Musée Condé in het Kasteel van Chantilly.

³ Haren, scherp, scherp maken, wetten van vnl. landbouwgereedschappen. 'Om 700 pont haers, oestel mede te haren, weden voghelinen, die oestel mede te haren' (een oestel is een tweesnijdende bijl) Rekeningen der Grafelijkheid van Holland onder het Henegouws Huis, 1308-1346, Handschrift Algemeen Rijksarchief Den Haag, 1-419.5

⁴ Swade, een strook afgemaaid gras, een strook geploegd land. In bepaalde oostelijke streken betekent een swade de kruk van een zeis, in andere streken betekent het zelfs de zeis.

⁵ Strekel, streeckel, strijkstok, in het Nederduits een *strêke*, is om te scherp. Een strijkstok is tevens een ronde stok die de graan- en zoutmeters gebruiken om het gevulde maatvat af te strijken: *alle droghe ware meten mit eenen ronden strekel*.

schilderij: *Pieter Bruegel de Oudere,*
De hooioogst, 1565
Praag, Nardoni Galerie,
olie op paneel, 114 x 158 cm

In het museum van onze heemkundige kring kunnen we een 'haarmachine' bewonderen. (gift van Mevrouw Siegfried Vermeiren) Dit werktuig van rond de jaren 1900 komt uit Berlaar en hoorde toe aan landbouwer Schoonaerts.

Op een I-profiel, ook *poutrelle* genoemd, werd een draaiend mechanisme met een nokkenas geconstrueerd. Bij het draaien spant de nok een sterke veer op, die de hamer met een bepaalde kracht naar beneden laat schieten, op het snijvlak van de zeis. Het geheel is op een houten balk geplaatst, waarin zich twee verankeringsgaten bevinden. We vermoeden dat deze gaten niet zozeer gebruikt werden om het apparaat op een werkbank te monteren, maar eerder om met twee pinnen dicht bij het maalveld te verankeren.

De haarmachine die zich in het museum van de Kon. Oudheidkundige Kring van Brecht en Omstreken bevindt, berust op hetzelfde principe. Een pin wordt omhoog bewogen door de spaken van het wiel en deze pin spant de veer op. Mogelijk werd dit haartoestel ook op een houten balk gemonteerd, om het te kunnen meenemen naar het veld.

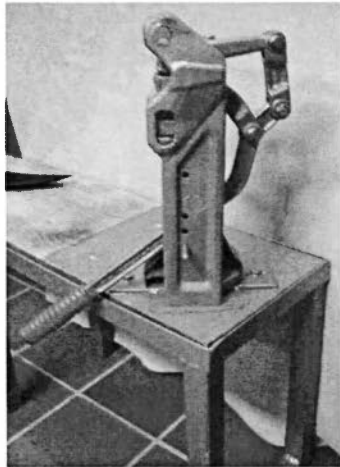
Museum Oudheidkundige
Kring Brecht
Foto HLA

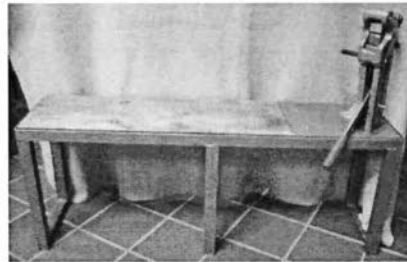
Oogst" door
Ward De Beer
Uit 'Keere Weerom'
Antwerpen

De machine in het museum van de Heemkundige Kring van Rijkvorsel berust echter op een ander principe. Hier klopt men niet met een hamer op de snede van de zeis, maar de twee lippen van de machine *trekken* aan de snede. Het apparaat is gemonteerd op een soort zitbankje, zodat de persoon die de zeis haart comfortabel kan zitten tijdens zijn werkzaamheden. Hoewel het toestel er moderner uitziet, dient het toch gedateerd te worden in het Interbellum.

Met dank voor de bereidwillige medewerking van Jaak Hoefnagels, voorzitter van de Kon. Oudheidkundige Kring van Brecht, en van Jozef Bogaerts, dienstdoende voorzitter van de Heemkundige Kring van Rijkevorsel.

Museum Heemkundige Kring Rijkevorsel
Detail haarmachine foto's HLA

¹ Haren, scherp, scherp maken, wetten van vnl. landbouwgereedschappen. 'Om 700 pont haers, oestel mede te haren, weden voghelinen, die oestel mede te haren' (een oestel is een tweesnijdende bijl) Rekeningen der Grafelijkheid van Holland onder het Henegouws Huis, 1308-1346, Handschrift Algemeen Rijksarchief Den Haag, 1- 419.5

¹ Swade, een strook afgemaaid gras, een strook geploegd land. In bepaalde oostelijke streken betekent een swade de kruk van een zeis, in andere streken betekent het zelfs de zeis.

¹ Strekel, streekel, strijkstok, in het Nederduits een *strêke*, is om te scherpen. Een strijkstok is tevens een ronde stok die de graan- en zoutmeters gebruiken om het gevulde maatvat af te strijken: *alle droghe ware meten mit eenen ronden strekel*.

Berchem vroeger en nu...

Van Marsenillestraat

Circa 1910

2009

BERCHEM SPORT 1951 – 1954 : EEN GENERATIE GAAT... EEN GENERATIE KOMT

Door Jos Vandermaelen

Typeploeg 1951-1952 :

keeper : Schilders Roger

backs en stopper : Aernaudts Leon / Van de Ven Pierre /
Aernaudts Marcel

halfbacks : Pieters Lucien / De Groote Oscar

binnenspelers : Mersie Jos / De Hert Bert

buitenspelers en midvoor : Van Noten Staf / Dries Marcel / De
Hert Stan.

De eerste match van het seizoen betekende met de komst van
vice-kampioen Berchem al meteen een kassucces voor FC Luik.
Volgens de krantencommentaar spaarde het talrijk opgekomen
publiek zijn applaus aan het adres van de schitterend spelende
bezoekers niet, die met 2-3 wonnen.

De vijfde speeldag, Berchem had nog steeds het maximum van
de punten, kwam FC Mechelen op bezoek en eerst scheen er aan
die mooie reeks een einde te komen, want na 25 minuten stonden
de Mechelaars 0-2 voor. Voor de rust was de toestand met drie
Berchem-goals op vijf minuten tijd al rechtgezet. Na de pauze
voegde Berchem er nog vijf doelpunten aan toe. Na die 8-2-
overwinning schreef Volksgazet op 1/10/51 : *“meer dan ooit zal
men dienen rekening te houden met de titelpretenties van
Berchem Sport. Mersie (2 goals) en Bert De Hert (4 goals)
vormen thans een tandem zoals geen enkele ploeg er een kan
tonen. Vooral Bert De Hert spreidt een conditie ten toon, die van
hem in alle wedstrijden reeds de alles beheersende figuur
maakte, om zijn doorzicht, om zijn intelligent labeurwerk en om
zijn productiviteit als doelschutter, zo met het hoofd als met de
voeten”*.

Op 7 oktober moest Berchem naar zijn rechtstreekse achtervolger
Anderlecht en weer werd gewonnen, ditmaal met 1-2. Na zes
matches kon Berchem dus een schitterend bilan voorleggen :
alleen aan de leiding met twaalf punten op twaalf, waarbij
overwinningen op Anderlecht en bij de Luikse kleppers FC en
Standard. Velen zagen in de geel-zwartten reeds de toekomstige
kampioenen.

De eerste ontnuchtering kwam de volgende speeldag, als
Berchem tegen Antwerp met twee invallers moest aantreden en
met 0-2 verloor. Een krant schreef toen dat de grote zwakte van
Berchem schuilde in het gebrek aan reservespelers en die
handicap zou zich in de loop van het seizoen nog meer
manifesteren.

Voor de belangrijke thuismatch tegen Racing Mechelen op 4
november was het basisteam weer paraat.

De naam van de scheidsrechter werd bij het afroepen voor de
wedstrijd op ironisch gejuich onthaald : het betrof de man die
Berchem het vorige seizoen twee keer een pad in de korf had
gezet. Berchem nam tot driemaal toe voorsprong; de eerste
gelijkmaker voor Racing Mechelen kwam er na een vrijschop voor
ingebeelde fout van Leon Aernaudts en een kwartier na rust liep
de Mechelse midvoor door met een dieptepas toen bijna iedereen,
ook de linesman, hem buitenspel waande. Alhoewel de Berchem-
spelers bij de scheidsrechter hun beklag deden, bleef deze bij zijn
besluit en werd het 3-3. Racing Mechelen nam daarna zelfs
voorsprong, maar tien minuten voor het einde geschiedde
voetbalgerechtigheid en schoot Jos Mersie de verdiende
gelijkmaker binnen.

Na 13 speeldagen stond Berchem nog steeds op kop met twee
punten voorsprong, als het op 16 december zonder de
gebroeders De Hert naar Olympic Charleroi, de tweede in de
stand, afzakte. De Karolingers kwamen dankzij een 1-0-
overwinning op gelijke hoogte.

*“Het kan voorwaar zeer spijtig genoemd worden dat de geel-
zwarten de leidersplaats, die ze nu reeds twaalf Zondagen zo
kranig verdedigen, moesten afstaan in zeer ongelukkige
omstandigheden”* (Volksgazet 17/12/51).

Einde december werd thuis nog tweemaal op rij verloren; op de
voorlaatste dag van het jaar bleef FC Luik met 0-2 aan de
winnende hand en dit betekende voor Marcel Aernaudts, die de
vorige maand samen met broer Leon gehuldigd was voor hun
derde lustrum in het eerste elftal, de laatste match in het
fanionteam.

Door deze twee nederlagen zakte Berchem weg naar de zevende
plaats en met de derby tegen Beerschot op 13 januari 1952 in het
vooruitzicht, tastte men met twee nieuwe verdedigers, want ook
Broer Van de Ven werd niet opgesteld, een beetje in het duister.

Marcel Dries nam door zijn uitstekend speldoorzicht en kordate intercepties snel alle twijfels weg en bleef acht jaar de onbetwistbare titularis op de linkerbackplaats. Midvoor Ward Van Damme was in zijn maidenmatch de revelatie : hij maakte twee doelpunten en volgens het krantencommentaar was hij technisch zeer goed onderlegd, toonde zich bovendien zeer snel op de bal en even vlug in zijn inspiraties. Niemand had trouwens een 5-1-overwinning van Berchem verwacht.

Na 19 matches stond Berchem derde op vijf punten van leider en toekomstig kampioen FC Luik en op één punt van Union dat uit eerste klasse kwam en zich onverwachts tot eerste Brusselse club had opgewerkt. Op 3 februari had Berchem-Union dus de tweede plaats als inzet. Aan de rust stond Union 0-3 voor, maar de laatste twintig minuten noteerde men in het Berchem-team een ware metamorfose die de eindstand op 2-3 bracht.

Door winst van FC Luik leek de laatste titelkans echter verkeken en dit was voor geel-zwart het keerpunt in de competitie.

In de laatste zeven matches behaalde Berchem nog één punt : op de laatste speeldag bij het voorlaatste en degraderende Racing Brussel; in zijn laatste drie thuismatches incasseerde geel-zwart in totaal 19 doelpunten. Eerst was er de 3-5-nederlaag tegen Standard die een wrange indruk naliet. Tien minuten voor affluiten stond Berchem 3-2 voor, maar dan veegde een Luikse furie alles van het veld, de Berchem-verdedigers werden voorbijgelopen alsof ze lucht waren en op drie minuten tijd maakte Standard evenveel goals. Bij het einde van de match werden de thuisspelers uitgefloten : Standard was vanuit een uitzichtloze positie in de rangschikking aan een remonte begonnen, had de punten broodnodig en er waren Berchem-supporters die dachten dat de Antwerpse Standard-midvoor Guy Thys tijdens de rust aan zijn Berchemse vrienden gevraagd had het de tweede helft wat kalmer aan te doen, iets wat weinig waarschijnlijk was, want waarom moest er dan gewacht worden tot tien minuten voor het einde? De stadionomroeper deed er nog een schepje bovenop door voor de eerste en enige keer de resultaten van de andere wedstrijden ook in het Frans mee te delen, net alsof de Luikse spelers en supporters in het Nederlands niet tot vijf konden tellen. Standard bereikte zijn doel en bleef in ereafdeling; in het andere geval zou het misschien nooit de ploeg geworden zijn die later op nationaal en internationaal vlak furore maakte.

Tijdens de voorlaatste match op 4 mei sloeg het zwalpend Berchem-bootje helemaal op drift, toen tegen Olympic met 0-9 verloren werd, de ploeg waartegen enkele maanden geleden gespeeld werd met de leidersplaats als inzet. Bij geel-zwart was Jos Mersie, die in de loop van het seizoen ook gevierd was voor zijn tienjarig optreden in het fanionteam, de enige oudere speler. Jos was trouwens een toonbeeld van plichtsbesef en sportiviteit en hoewel door verdedigers dikwijls hard aangepakt, nam hij nooit revanche op zijn tegenstrevers.

Berchem was in een straatje zonder eind geraakt en gelukkig had het in de heenronde genoeg punten behaald om het seizoen dat zo veelbelovend begonnen was, zonder problemen af te sluiten.

Eindrangschikking :

	M	W	V	D	GV	GT	P
1. FC Luik	30	20	6	4	71	40	44
10. Berchem	30	11	13	6	57	61	28
15. Rac. Brussel		30	7	16	7	36	61 21

Topschutter :

De Hert Bert 13

100 JAAR BERCHEM SPORT

Jubileum uitgave 2^e deel

Op 1 mei kunnen we eindelijk het lang verwachte tweede deel van de geschiedenis van Berchem Sport aan u voorstellen.

Bijna 100 bladzijde dikker dan het eerste deel. Deel 2 begint in het seizoen 1959-57 toen spelers als Louis Leysen, John Vercammen en 'Flash' Lippevelt het mooi weer uitmaakten. Degradaties en promoties volgden elkaar sindsdien in sneltempo op, terwijl de kloof met de topclubs steeds groter werd. Toch bleef het Rooi toppers voortbrengen als Ludo Coeck en Eric Van Meir. Het laatste seizoen in eerste klasse komt uiteraard uitgebreid aan bod, met tal van getuigenissen uit eerste hand. Maar ook een kritische kijk op de voorbije 20 jaar wordt niet geschuwd.

Samen met deel 2 verschijnt ook een dubbel-DVD met ruim twee uur beeldmateriaal. Foto's die het boek niet haalden, wedstrijdbeelden en nooit eerder vertoonde interviews. Zie ook de website:

www.berchem-sport.com

ALLERLAATSTE KANS VOOR EEN GENUMMERDE LUXE-EDITIE

Van beide boekdelen zijn nog enkele luxe-exemplaren beschikbaar.

Voor meer info mail naar "boek@berchem-sport.com"

BERCHEMSE LIEDERAVONDEN

Van Frans en Agnes van den Bogaert ontvingen wij enkele maanden geleden een zangboekje van een vereniging uit Berchem die liederavonden organiseerden in het Huis DE LEY, gelegen in de Driekoningenstraat 43, de meeste Berchemnaren kennen deze zaak en dit huis nog wel.

Het huis bestaat nog steeds en op de gevel staat de naam DE LEY in enorme letters nog goed leesbaar. Maar dat daar ook zangavonden werden georganiseerd, dat wisten wij niet. Wie heeft hier ooit iets van geweten? De zangvereniging zou opgericht zijn in 1928. En als we de titels overlopen van de liederen die er gezongen werden moet het wel een bewuste Vlaamse vereniging geweest zijn. Op de kaft en ook op de binnenbladzijde staat een merkwaardig gedicht van een zekeren Martialis Vreeswijk O.F.M. Hier volgt de tekst.

*Welkom den zanger, welkom zijn lied,
Welkom in hut en paleize!
Leve de zanger, leve zijn lied.
Leve zijn lied en zijn reize!*

Onder de titel "Doel" vinden wij de motivatie van deze zangvereniging.

De Vereeniging "Berchemse Liederavonden" beoogt de verspreiding van het geest-verheffend volkslied in al zijn vormen en uitingen, met een drievoudig doel:

1° *De liefde voor eigen Vlaamsche kunst en de vereering voor eigen kunstenaars aan te wakkeren.*

2° *Het smakeloze vaak onzedelijke straatlied te verdringen en te vervangen door het louterende volkslied, waarvan de invloed, zoals bij ervaring bleek, zoo heilzaam op gemoed en karakter van ons volk inwerkt.*

3° *Den geest- en handarbeider, van beider kunne, minstens een avond in de week, een aangename, veredelende afleiding verstrekken.*

De vereeniging "Berchemse Liederavonden" plaatst zich dus geheel buiten het politiek terrein en houdt zich enkel onledig met de kultuureele ontwikkeling van de bevolking.

Tot hier dit proza dat om zijn taal gebruik en zijn zuivere doelstelling toch te bewonderen was. Waar is dat Vlaamsche bewustzijn in Berchem toch gebleven?

Het zit hem in de kleine lettertjes

Wij kwamen vanuit het lager onderwijs en het was wel eventjes wennen aan het veel strengere schoolleven in het Atheneum . Op de speelplaats zorgden twee Cerberussen van studiemeesters de heren Stubbe en Lepoutre voor een altijddurende discipline 'niet lopen, niet roepen' en ook bij het in rangen naar de klaslokalen stappen, moest het alles in stilte en orde gebeuren.

Na een week of wat waren we wel "gedrild". Daar had de strafmaat voor de overtreders wel voor gezorgd: vijf bladzijden gedrukte tekst overschrijven uit het studieboek van geschiedenis 'van bladzijde 10 tot en met 14, over de Grieken' en dat tegen morgen.

Welke grote ogen trokken de schoolmeesters toen een jonge delinquent afkwam met een half A4-tje uit een kladschrift . Daarop had de knaap genoteerd, in zijn beste schoonschrift: blz.3 onderaan: "Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of welk andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, op straf van vervolging". "met mijn verontschuldiging". Beide studiemeesters van het Atheneum hadden een brede visie over opvoeding en onderwijs: ze hebben het excuus aanvaard. Natuurlijk werd deze strafmaatregel vanaf die dag omgezet in één, "Drie of vijf onregelmatige werkwoorden vervoegen in alle tijden en personen in het Frans of het Latijn, naargelang de studiekeuze.

De jonge leerling heeft het nog ver gebracht in zijn verder leven.

EEN HUIS VOOR EEN KUNSTENAAR IN "NATIONALE" STIJL

door Alex Elaut

In de Waterfordstraat nr 22 staat één van de weinige huizen in Vlaamse Renaissancestijl in Oud Berchem (bouwjaar 1890) . Bouwheer is de kunstenaar Jos Ratinckx en architect Jos Bascourt. Bouwheer en architect hadden samen Academie gelopen te Antwerpen en waren goed bevriend. Zij behoorden tot het clubje te Antwerpen dat ijverden voor "Nationale Schoonheid".

Er worden praalstoeten ontworpen, affiches, historieschilderingen, enz ontworpen. Vanaf 1870 had de beoefening van deze stijl niet enkel een kwestie van goede smaak maar ook een ideologische betekenis.

Het was de erfenis van een nationaal verleden. Men gaat de "vieux d'Anvers" promoten in tijdschriften en Wereldtentoonstellingen. In 1889 spreekt men zelfs op de Wereldtentoonstelling van Parijs van een "maison Belge" met blauwe steen uit Henegouwen, baksteen uit de Rupelstreek en kalksteen uit Vlaanderen.

Rond 1870 zijn meer dan 700 woningen afgebroken rond het Steen. Men heeft wroeging wat men gedaan heeft met de middeleeuwse stad. Er wordt een Oudheidkundige Kring opgericht en de eerste musea worden gesticht. Arch Van Kuyck gaat voor zijn vriend Frans Claeys een museumwoning bouwen in de St. Vincentiusstraat met een houten Antwerpse gevel. (bestaat nog altijd en goed zichtbaar vanaf de parking van het ziekenhuis St. Vincentius.) Er is navolging. Op de Cogels-Osylei en in de zijstraten van de Dageraadplaats worden verschillende gevels gebouwd in Vlaamse Renaissancestijl. De Grote Markt van Antwerpen wordt herschapen in Oud Antwerpen. Wist je dat er hier nog maar 4 oude gevels te vinden zijn... Vertel het niet verder of de Japanners komen niet meer.

Terug naar de Waterfordstraat. Het huis is een trapgevel van bak- en natuursteen, speklagen, kruisramen, een Antwerps drielicht op de tweede verdieping en steigergat. Boven de voordeur een middenkalf Het budget was beperkt en het moest ook nog een atelier bevatten achteraan. Op Zurenborg bouwt men meer van dergelijke trapgevels om de straat meer "elan" te geven en dus hogere huishuren te kunnen vragen.

Joseph Leopold Ratinckx werd geboren te Antwerpen op 9 januari 1860 en begraven op het kerkhof van Berchem op 17 november

1937. De Ratincksen waren bekend te Antwerpen als drukkersfamilie. Het was de wens van de vader van Jos om zoonlief een opleiding te geven in de typografie. Hij krijgt meer de kans om steendrukker te worden. Negenjaar academie te Antwerpen met als leermeester Nicaise De Keyzer en Karel Verlat moeten van hem een volwaardig kunstenaar maken. Hij wordt één van de belangrijkste historieschilders van Antwerpen.

Met Bascourt en Van Kuyck ontwerpt hij praalwagens en affiches voor tentoonstellingen. Liefst in de stijl van de Gouden Eeuw. Hij is medestichter en Directeur van de Academie van Berchem en lid van de

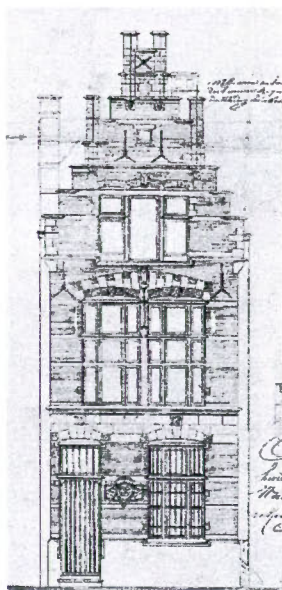
Kunstenaarsgroepering De Scalden. In Berchem en ook daarbuiten zoals in de St-Norbertuskerk zijn tal van kunstwerken van Jos Ratinckx te vinden. Ook in de Gemeentepolitiek was hij actief. Op het kerkhof van Berchem is voor Jos Ratinckx een mooie grafzerk in neo-Byzantijnse stijl uitgewerkt. Vermoedelijk door de zoon architect Gaston Bascourt. (niet met 100 % zekerheid, dient nog verder onderzocht te worden in de bouwaanvragen van het Gemeentearchief)

Geraadpleegde bronnen.:

Jos Bascourt, 1863-1927 door Francis Strauven

Bouwen door de Eeuwen heen deel 3nd

Eigen archief. Reacties en aanvullingen zijn altijd welkom op deze artikelenreeks. alex.elaut@scarlet.be

HARRY'S BOEKENBAK

in- en verkoop van 2^e handsboeken

Statiestraat 67 2600 Berchem

Tel. 03/218.69.74

Open ma: 13.00 - 18.00 uur

di-zat: 9.30 - 18.00 uur

HAIR FUSION

Ceulemans

Berchem - Lint - Merkssem - Mortsel

DAMES - HEREN - JUNIORS

Callensstraat 1/3 - 2600 Berchem

Tel.: 03 239 33 05

E-mail: ceulemans.berchem@belgacom.net

Website: www.hairfusion.be

Di tsm vi van 8u30 tot 18u. Do. loatavonddienst tot 20u.
Za. van 8u tot 16u. Ma. gesloten.

*Luxe droogkuis
Wasserij
Tapijtreiniging
Zetelreiniging (textiel en leder)
Nieuwwas gordijnen en draperies*

*Discount droogkuis
Uitgebreide zelfwasserij
Daim- en Lederreiniging
Donsdekens
Herstel atelier*

Ferdinand Coosemansstraat 150

Eikelstraat 21

2600 Berchem

Tel: 03 / 230.18.40

COPYMATIC

**digitale prints en zwart-wit én kleur
topkwaliteit in fotokopie • planafdruk
handelsdrukwerk • zetwerk
kleurkopies • volledige afwerking**

Diksmuidelaan 211 • 2600 Berchem
Tel./Fax 03 239 68 14
info@copymatic.be
www.copymatic.be

Nieuwe actie en aanbiedingen

geboortekaartjes

huwelijksuitnodigingen

Kerst- en Nieuwjaarskaarten

openingsuren :

maandag tot vrijdag : 09.00 - 18.00 • zaterdag : 10.00 - 14.00